

Brány země a nebes – ochranné předměty na tibetských domech*

MARTIN HANKER
PETR JANDÁČEK
ZBYNĚK MUCHA
ALEŠ RÝZNAR

* Tento výstup vznikl v rámci zastřešujícího projektu *Místa střetávání: Strategické regiony mezi Evropou, Severní Afrikou a Asií*, projektu *Kapitoly ze života Tibeťanů* řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy z prostředků Specifického vysokoškolského výzkumu na rok 2017.

¹ Pro tibetské písmo je použita tzv. transliterace Wylie (Wylie 1959). Transkripce je dle Kolmaše (viz Kolmaš 2008, 2009 a 2010). Pro sanskrt používáme zavedeného populárního přepisu pro český jazyk.

² Malina a kol. 2009.

³ Reiner 1960, s. 148.

⁴ Trachtenberg 1942, s. 179.

⁵ Jedná se o mariánské kryptogramy.

⁶ William 1978, s. 152.

⁷ Ettliger 1943, s. 238.

⁸ Merrifield 1955, s. 195.

⁹ Tj. předměty, o kterých se věří, že vznikly úderem blesku. Viz Goodrum 2002, s. 256.

¹⁰ Goodrum 2008, s. 483.

¹¹ Lévy Zumwalt 1996, s. 271.

¹² Peterson-Bidoshi 2006, s. 337.

¹³ Vukanović 1889, s. 227.

¹⁴ Brashier 1995, s. 204.

¹⁵ Mendoza 1977, s. 22.

Opravování či tvorba nového *samga* a *namga* není výlučně mužskou záležitostí. Ani přítomnost žen z naší výpravy nijak nevadila. Všichni jsme se aktivně zapojili do oprav. V záběru právě probíhá malování tabulek představujících jednotlivé členy rodiny a dále vřeten a šípů. Lubra, 2016. (Foto YCT)

Obyvatelé Himálaje si uchovali představu o nehostinném světě, ve kterém člověk čelí vlivu nadpřirozených bytostí. Věří, že mohou proniknout do lidského světa a přinést neštěstí, nemoc a smrt. Proto lze na domech Tibeťanů v Mustangu často spatřit čtvercový rám se zvířecí lebkou, barevnými stužkami, sítěmi, šípem a dalšími ozdobami. Jde o *samgo* či *namgo*, které chrání obydlí proti zlému. Studenti tibetanistiky z Filozofické fakulty UK popisují, jaké představy se k *samgo* a *namgo* pojí a jak probíhá jejich výroba, respektive oprava.¹

Úvodem

Ochranné předměty se vyskytují transkulturně od mladého paleolitu.² Zvláštní skupinou jsou předměty pro ochranu obydlí. Lze vzpomenout na destičky, které chránily domy starověkého Aššuru proti moru,³ židovská *mezuzá*,⁴ písmena AM, M či VV⁵ vyrytá ve středověkých domech, postavy umístované ke dveřím a krbům ve Walesu,⁶ větvíčky jeřábu uzavírající vstupy do domu,⁷ tzv. *witch bottles* z anglického prostředí,⁸ *ceraunia*⁹ chránící proti úderu blesku,¹⁰ česnek,¹¹ albánské figury zvané *dordolec*,¹² ostré železné předměty jako hřebeny na česání vlny zavěšované nade dveře na Balkáně,¹³ zvířecí rohy na Maltě,¹⁴ čínská zrcadla,¹⁵ filipínské *palas-pas*¹⁶ atd. U nás v Čechách můžeme poukázat



na zkřížené větve v oknech chlívů,¹⁷ ochranu prahu¹⁸ nebo zavěšování tzv. božích požehnání nade dveře světnice.¹⁹

Předměty chránící obydlí najdeme i v regionech s tibetskou kulturou.²⁰ Jde například o faly, které lze spatřit jak malované, tak vyřezané ze dřeva v Bhútánu a Ladaku.²¹ V Gjalrongu se užívaly obrázky božstva brány (*golha / sgo lha*) a nágů (*lu / klu*), které se lepily na dveře.²² V Khamu se objevovaly jačí hlavy, vyskládané do zdi domu z kamenů.²³ Jejich účelem údajně bylo bránit návratu jaků zemřelých v horách. V Amdu se užívají obrázky opice na ochranu před *theurangy*.²⁴ Dům chrání i astrologické diagramy ve tvaru želvy.²⁵ U vchodu do chrámů bývají zobrazena ochranná božstva světových stran (*gjalchen ži / rgyal chen bzhi*).

Výše uvedené příklady naznačují transkulturní potřebu chránit své obydlí. Zde se budeme zabývat tibetskými ochrannými předměty²⁶ jménem *samgo* a *namgo*,²⁷ které se vyskytují zvláště v Mustangu,²⁸ protože jsme měli příležitost se přímo účastnit jejich opravy ve vesnici Lubra (*Klu brag*).

Samgo a *namgo* jsou zhotovena ze psí nebo beraní lebky zavěšené na obdélném dřevěném rámu s delší stranou kolem 0,5 m.²⁹ Lebky jsou obaleny látkou a naplněny určitými substancemi.³⁰ Mají namalovány oči, uši, ústa, zuby apod. a jsou ozdobeny magickými symboly (trojzubec, slunce a měsíc, trigram, lastura atd.). Kromě

lebky je na rámu umístěno několik (často čtyři) dřevotiskových obrázků muže se šípem a ženy s vřetenem nalepených na dřevěné tabulky,³¹ dále šíp s barevnými stužkami, vřetenem, magické síťe *dö* (*mdos*) a dřevěná destička s rituálním textem. *Samgo* i *namgo* visí na stěnách domů, hlavně nad vchodem, po celém Mustangu. Některá jsou poměrně nová, další již prakticky rozpadlá. Před povětrnostními vlivy je může chránit dřevěná stříška.

Pokud jde o termíny *samgo* (*sa sgo*) a *namgo* (*gnam sgo*), lze je přeložit jako brána země a brána nebes.³² V rituálech spojených s těmito předměty se zřetelně objevuje představa zavírání brány (*go čäpa / sgo bcad pa*), uzamčení nebo dokonce utnutí (*čöpa / gcod pa*). Například text publikovaný v rámci Buddhist Digital Resource Center³³ se nazývá *Namgo samgo čäpa* (*Gnam sgo sa sgo bcad pa*), tj. *Uzavření brány nebes a země*. Stejný název rituálu uvádí i Ramble,³⁴ který vesnici Lubra pravidelně navštěvuje. Text z Mongolska publikovaný v Endangered Archives Project Britské knihovny se jmenuje *Namgo dang samgo'i döchog žugso* (*Gnam sgo dang sa sgo'i mdos chog bzhugs so*),³⁵ tedy *Rituál síťe brány nebes a země*. V tiskové zprávě k výstavě *Geister aus Butter*³⁶ je zmíněn název rituálu v podobě *Samgo namgo čöpa* (*Sa sgo gnam sgo gcod pa*), což lze přeložit jako *Utnutí*-, ale také *Uzamčení brány země a nebes*. Samotný rituál popsál Waddell.³⁷

²⁷ Spisovnější výslovnost je *sago namgo*, při našem výzkumu jsme se častěji setkávali s „hovorovou“ formou, kde první slovo ustáleného spojení přebírá nosovku z první slabiky slova druhého.

²⁸ Mustang je distrikt nepálské provincie č. 4, kde významnou část obyvatelstva tvoří etničti Tibetané. Tibetsky se oblast nazývá *Lo* (*Glo*). Jde o periferní region, který historicky nepodléhal vládě ve Lhase a kde byl místo školy Gelug daleko významnější vliv škol Ňingma, Kagjü a Sakja. Podrobnější informace viz Ramble 2008, s. 23–43. V češtině existuje cestopis Michela Peissela s názvem *Tajemný Mustang* (Peissel 1976).

²⁹ V Mustangu jsme se setkávali s oddělenými rámy obsahujícími buď psí nebo beraní lebku, *samgo namgo* prezentované na výstavě *Geister aus Butter* ve Vídni roku 2013 spojuje obě konstrukce do jednoho objektu.

³⁰ V Sikkimu se používalo zlato, tyrkys, stříbro, pšenice, rýže a luštěniny. Viz Waddell 1894, s. 372. Text z Lubry, který nám laskavě poskytl prof. Ramble, zmiňuje různé zrní, vonné látky, hedvábí a patero drahocenných věcí (*duna / 'bru sna, pöna / spos sna, darma / dar sna, rinchen na nga / rin chen sna lnga*), tzn. zlato, stříbro, tyrkys, korál a perly.

³¹ Šíp a vřetenem jsou symboly muže a ženy. Srv. Karmay 1998, s. 150–152; resp. Tucci 1980, s. 178.

³² Tibetské slovo *go* (*sgo*) znamená „dveře“ či „brána“, *sa* (*sa*) „země“ a *nam* (*gnam*) „nebe“. Předpokládáme, že v názvu byl vynechán genitiv a název čteme jako *sa'i sgo* či *sa yi sgo*. Slova *samgo* nebo

namgo jako názvy ochranných předmětů mnoho slovníků neuvádí. Jäschke 1881, s. 309, který cituje I. J. Schmidta, uvádí *namgo* jako „bránu nebes“. Das 1902, s. 323, uvádí poněkud techničtější překlad „světlik“. *Bod rgya tshigs mdzod chen mo*, s. 1539, též uvádí *namgo* jako „vodorovné dveře“ či „světlik“, avšak zmiňuje i astrologický význam, označující nepříznivou astrologickou konstelaci. Slovník *Gna' bo'i zhang bod tshigs mdzod* 2010, s. 211 a 463, uvádí *samgo* a *namgo* jako názvy rituálů. K *namgo* v astrologii viz Schuh 2013, s. 320.

³³ Viz *Buddhist Digital Resource Center*, Gnam sgo sa sgo bcad pa, 2013 https://www.tbrc.org/#library_work_ViewByOutline-01PD181165C200017%7CW1PD181165 [navštíveno 18. 7. 2017].

³⁴ Ramble 2009, s. 206. Další text z vesnice Lubra zmíněný již v pozn. č. 29 a podrobněji níže se nazývá *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos bzhugs so*, tedy *Rituál síťe pro uzavření bran nebes a země*.

³⁵ Viz *British Library*, Endangered Archives Programme, EAP031: The Treasures of Danzan Ravjaa, 2005, http://eap.bl.uk/database/overview_item.a4d?catId=239912;r=14369 [navštíveno 18. 7. 2017].

³⁶ Viz *Museum für Völkerkunde, Wien*, BÖN. GEISTER AUS BUTTER: Kunst und Ritual des alten Tibet, 2013, http://press.khm.at/fileadmin/content/KHM/Presse/2013/Boen_MVK/Presstext_BOEN.pdf [navštíveno 18. 7. 2017].

³⁷ Waddell 1894, s. 371–373. Je třeba podotknout, že citovaný popis se týká Sikkimu. Autorům článku nejsou zatím známe obdobné popisy z Mustangu.

¹⁷ Pertold 1956, s. 80.

¹⁸ Vařeka 1994, s. 130.

¹⁹ Frolec – Vařeka 2007, s. 21.

²⁰ Máme na mysli území označované v angličtině *Cultural Tibet*, tj. oblasti sdílející tibetskou kulturu a jazyk. Viz např. van der Kuijp 2013, s. 374. Někteří současní autoři se podobným definicím Tibetu skoro vyhýbají (jako např. Kapstein 2006, s. 1–2; van Schaik 2011, s. xv–xvi; Stein 1972, s. 19).

²¹ Chhoki 1994, s. 117. Tyto faly bývají zavěšeny ze střechy v rozích domu. Malované penisy bývají umístěny vedle hlavního vchodu do domu. Jejich účelem je chránit proti zlovolným bytostem a proti pomluvě (*mikha / mi kha*), která je obdobou uřknutí.

²² G.yu 'brug – Stuart 2012, s. 112. Citovaní autoři ztotožňují bytosti *lu* s nágy, což je časté, ale ne zcela přesné. Bytosti *lu* byly dle starších tibetských představ spojeny s podzemím a podzemními vodami. Viz např. Diemberger 2007, s. 273.

²³ Duncan 1998, s. 44–45.

²⁴ Berounský 2010, s. 29–30. *Theurang* (*the'u rang*) je často jednohý démon, kterému je připisováno mj. napadání malých dětí. Jeho uctíváním je možné získat bohatství či štěstí ve hře, je to však společensky problematické. Podrobnosti viz Rka phug rdo rje don grub – Stuart 2014, s. 57.

²⁵ Beer 1999, s. 118. Astrologický diagram zmiňující *namgo* lze najít také v textu z Dunhuangu č. Or.8210/S.6878, který pochází z doby před počátkem 11. století.

²⁶ S ohledem na to, že v etnologické literatuře nepanuje shoda, jak podobné věci nazývat (viz např. Nuska 2012, s. 14), užíváme neutrální označení „ochranný předmět“. Anglický termín „protective amulet“ pro *samgo* a *namgo* používá dr. Schicklgruber z vídeňského Weltmusea. Viz *Weltmuseum Wien*, The doors to Heaven and Earth, 11. 11. 2014 <http://www.weltmuseumwien.at/en/blog/detail-view?newsID=817&hashCode=825e621dd4ced6c0289d0b38a4cbab6c> [navštíveno 18. 7. 2017]. Amulet však odkazuje původně k drobnému předmětu nošenému na krku, čemuž v tibetském prostředí lépe odpovídá *gau* (*ga'u*) nebo *thogčag* (*thog lcag*).

V popředí lze vidět již kompletně nazdobenou psí lebku, připravenou k zasazení do rámu. Kolem jsou rozházeny použité magické sítě z rozebraného *samga* a *namga*. Na pozadí pak zasychá barva na beraní lebce. Lubra, 2016. (Foto YCT)



Obřad uzavření bran podle rituálních textů

Lidé v himálajských regionech si uchovali představu o nehostinném světě, ve kterém člověk čelí vlivu nadpřirozených bytostí, zejména démonů a zlých duchů. Věří, že démoni mohou proniknout do lidského světa a přinést neštěstí, nemoc a smrt. Proto za účelem ochrany provádějí řadu rituálů, které jsou známy v tibetském prostředí jako obranná magie (*točö / gto bcos*). V nich se setkáváme s evokacemi ochranných božstev, vymítáním zlých duchů, chytáním démonů nebo výrobou ochranných předmětů. Jedním z rozšířených rituálů, který se provádí pro ochranu blízkých osob a majetku, je tzv. obřad uzavření bran země a nebes. Doprovází výrobu *samga* a *namga*, kterým jsou připisovány magické ochranné vlastnosti.

Podle tradičních představ démoni, zlí duchové a jiné nadpřirozené bytosti přicházejí do lidského světa skrze brány země a nebes. Ty jsou umístěny v zemských a nebeských vrstvách, které obývají různé bytosti světských bohů a démonů.³⁸ V rituálních textech³⁹ k výrobě *samga* a *namga* jsou nejčastěji zmiňovány bytosti třídy pánů země (*sadag / sa bdag*). Ty zahrnují živlové, planetární nebo démonické bytosti. O živlových bytostech se věří, že obývají živly země,

vody, ohně, vzduchu a oblohy. Lidé považují za příčinu jejich příchodu narušení krajiny v důsledku obdělávání půdy, výstavby obydlí, znečištění vod atd. Planetární bytosti vládou v nadzemské sféře osmi planetám⁴⁰ a vnikají do lidského světa v závislosti na nepříznivém postavení planet, jako je např. opozice planet v době narození nebo zatmění slunce a měsíce. Démoni a zlí duchové se vyskytují v obou sférách a mohou být přivoláni nevhodným chováním. Z obav před těmito bytostmi a jejich vlivy lidé usilují o uzavření zemských a nebeských bran.⁴¹

K uzavření bran slouží obřad, během kterého jsou vyzýváni vládci země a nebes – pramatka Khönma (Khon ma) a praotec Khenpa (Khen pa). Věří se, že mohou uzavřít brány a zamezit tak příchodu nadpřirozených bytostí do světa lidí. Jsou jim proto obětovány dary, které mají získat jejich přízeň.⁴² Obětiny jsou přinášeny také bytostem jejich světů, zejména pánům země a démonům. Lidé si je však svými dary nezavazují jako v případě vládců, ale spíše se je snaží usmířit, aby odvrátili jejich nepřízeň.⁴³ Před případnými útoky je poté mají chránit předměty jako například *samgo* a *namgo*, které plní několik funkcí. Předně obsahují magické sítě pohlcující demony a jejich vlivy. Podobnou funkci mají i lidem podobné figurky (*ngarmi / ngar mi*) a dřevěné tabulky, které slouží jako klamný cíl pro útoky na členy rodiny, obydlí a úrodu. V neposlední řadě, použité lebky zvířat, které jsou zasvěceny oběma vládcům, mají soustředit jejich vliv a zabezpečit brány před znovuootevřením.⁴⁴

S podobnými rituálními postupy a ochrannými předměty se setkáváme v tradicích tibetského buddhismu i bönu.⁴⁵ Původ obřadu uzavření bran je dnes obtížné stanovit, ale s ohledem na některé jeho prvky se nabízí hypotéza čínského původu. V tibetských věšteckých systémech inspirovaných Čínou, jako je např. živlové věštění (*džungci / 'byung rtsis*) a černá astrologie (*nagci / nag rtsis*), se vyskytují stejné analogie mezi volanými vládci, jejich říšemi, trigramy a ovládanými duchy.⁴⁶ Pramatka Khönma a praotec Khenpa se například objevují jako personifikace dvou z tzv. osmi trigramů (*parkha gjä / spar kha brygad*), které zastupují osm podob lidského života.⁴⁷ Osm podob je propojeno s ohněm, zemí, jezery, nebesy, vodami, horami, hromy a větry. Sjednocením těchto analogií nalzáme stejné vlastnosti, které jsou přiřazeny volaným vládcům v obřadu uzavření bran –

³⁸ Chags med 2010, s. 634.

³⁹ Viz Chags med 2010; Chos kyi blo gros 2005; Waddell 1894 a další v použité literatuře.

⁴⁰ Osm planet (*zagjä / gza' brygad*): Slunce (*řima / nyi ma*), Měsíc (*dawa / zla ba*), Mars (*migmar / mig dmar*), Merkur (*lhagpa / lhag pa*), Jupiter (*phurbu / phur bu*), Venuše (*pasang / pa sangs*), Saturn (*penpa / spen pa*) a Ráhula (*dačän / sgra gcan*).

⁴¹ Podle textu *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země* (*Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3031a fol. 4r) se brány uzavírají také před magickými útoky nepřátel, jako jsou např. prokletí, očarování, zlá znamení apod.

⁴² *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3031a fol. 4r a 3031b fol. 5r.

⁴³ *Ibid.*, 3039b fol. 13r.

⁴⁴ *Ibid.*, 3034a fol. 7v a 3038a fol. 11v.

⁴⁵ Tibetská náboženská tradice, která je dnes pro laického pozorovatele velmi podobná buddhismu. Ačkoli má řadu archaických prvků, není přesvědčivě prokázáno, že se jedná o nejstarší náboženství Tibetu. Ve starší odborné literatuře bývá bön pokládán za formu animismu či šamanismu, což celou situaci komplikuje.

⁴⁶ Schuh 2012, s. 1435 a 1510.

⁴⁷ Těmito podobami jsou mladší dcera Suli (Su li), (pra)matka Khön (Khon), mladší syna Da (Dwa), (pra)otec Khen (Khen), vnuk Kham (Kham), starší syn Gin (Gin), vnučka Zin (Zin) a starší dcera Zön (Zon).



← Lama Cchulthim upravuje uchycení šípů na zhotoveném *namgu*, které je tak připraveno na zavěšení. Lubra, 2016. (Foto YCT)

Opravené *samgo* těsně před dokončením. Lubra, 2016. (Foto YCT)

Khönma, pramatka, vládce země, jihozápadní strana, trigram *khön* (*khon*) ☱ a Khenpo, praotec, vládce nebes, severozápadní strana, trigram *khen* (*khen*) ☶, apod.

Tibetský učenec Kongtul Jöntän Gjamcho (*Kong sprul yon tan rgya mtsho*, 1813–1899) zmiňuje mýtus o původu systému osmi trigramů spojený s nálezem zlaté želvy na břehu Jihočínského moře. Z podob hrubého rýhování želvího krunýře v podobě nepravidelných čar bylo odvozeno právě těchto osm trigramů.⁴⁸ Z osmi trigramů poté vzešlo devět magických čtverců (*mewa / sme ba*) se vztahem k astrologii, ročnímu cyklu, barvám, živlům, démonům atd.⁴⁹ Jako osoba, která se zasloužila o rozvoj tohoto věšteckého systému, je jmenován Konfucius (tib. *Khungphuuci / Khung phu'u tsi*), dle tibetské tradice zosobnění Maňdžuřího (tib. *Džampäjang / 'Jam dpal dbyangs*) – bódhisattvy moudrosti. Konfucius je znám jako „král magie“, Kongce Thulgjal (*Kong tse 'phrul rgyal*), a právě proto je pokládán nejen za jednoho z praotců astrologie, ale také obranných magických rituálů *to* (*gto*).⁵⁰

V bönistickém textu *Rituál síti pro uzavření bran nebes a země*⁵¹ poté nalézáme příběh o Kongcem, který se zavázal pomáhat všem

živoucím bytostem. Text vypráví, že na počátku věků, na vzdálenější straně velkého oceánu, na ostrově klenotů, ve stanu z krásného hedvábí žil Kongce, král moudrosti. Ve stejnou dobu, na vrcholu Křišťálového paláce v Čínské zemi, žil princ a syn Söngji Gjalže (*Gson gyi rgyal rje*). Ten otevřel bránu země tím, že postavil palác, odvalil kameny z původních míst, svedl vodu do nádrží, pokácel stromy a rozkopal půdu, která se vším ostatním patřila bytostem *ňän* (*gnyan*). Aby odvrátil jejich hněv, pozval moudrého krále Kongce, který pro prince vykonal magický rituál *to*.

S ohledem na dnešní podobu obřadu lze usuzovat, že jeho původní obsah se časem přizpůsobil potřebám tibetského buddhismu a bönu. Obřad obsahuje prvky, které již více odrážejí vliv tibetského prostředí, jako např. analogie zvířat s vládci, druhy obětí a doprovodných litaní, použité předměty, ale také výsledné *samgo* a *namgo*. Obřady obou tibetských tradic jsou si také navzájem velice podobné, aniž by výrazně měnily základní analogie, průběh ceremonie, použití a druh obětí, vzývání i postup výroby *samga* a *namga*. Rozdíly jsou zejména v modlitbách, mantrách, vyobrazeních a užívaných symbolech. V rámci jedné tradice mohou být

⁴⁸ Norbu 1995, s. 152. Další podobné verze mýtu o želvě viz Ramble 2013, s. 212–216.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Lin 2005, s. 105.

⁵¹ *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3036b fol. 10r – 3037 fol. 11r.

⁵² Hovoří se o tzv. psím bönu (*khjibön / khyi bon*), který odkazuje na lidové pověry, a tygřím bönu (*tagbön / stag bon*), který odkazuje na klášterní tradici.

⁵³ Viz Snellgrove 1980, s. 16.

⁵⁴ Na tomto místě bychom rádi poděkovali prof. Charlesi Rambleovi za jeho laskavé zapůjčení fotokopie tohoto obtížně dostupného manuskriptu.

⁵⁵ Chags med 2010, s. 633.

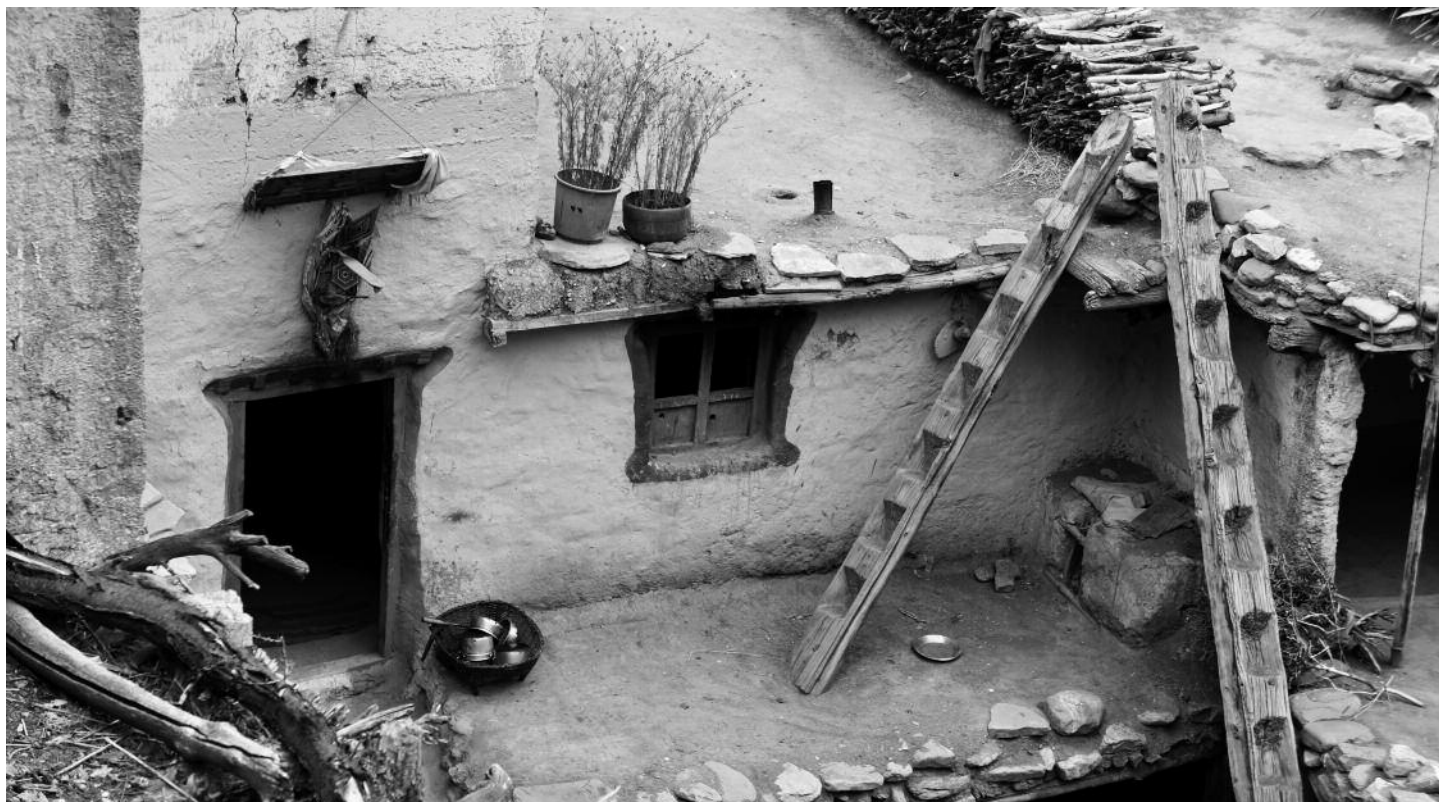
nalezeny rozdíly např. ve tvarech a počtech ochranných předmětů, jako jsou magické sítě, šípy nebo ochranné tabulky. Obřady uzavření bran v buddhismu a bönu spolu s tvorbou ochranných předmětů jsou dnes také stejným způsobem určeny zejména pro potřeby laické veřejnosti.⁵² Výroba a obřady *samga* a *namga* jsou proto příznačnější pro práci lamů-hospodářů než mnichů v klášterech nebo vysoce postavených převtělců (*tulku / sprul sku*). V oblasti našeho terénního výzkumu jsme se také nesetkali s výrobou a užíváním *samga* a *namga* v žádném z místních klášterů.

Texty obřadu zavření bran bývají napsány na cca třech až deseti foliích formátu tibetské knihy. V buddhistické literatuře jsou zpravidla součástí sbírek jako např. *Liturgické texty kláštera Jagzegön (Ngagjur jagzegön gji dönčha / Snga 'gyur g.yag ze dgon gyi 'don cha)* z tradice Ňingma nebo *Velká sbírka ochranných rituálů (Tobum / Gto 'bum)*. Jiné texty jsou také součástí sebraných spisů *Pokladnice klenotů zázračných spisů (Sungbum ngothar nurbü wangdzö / Gsung 'bum ngo mthar nor bu'i bang mdzod)* od vizionáře a učence Karma Čhagmeho (*Kar ma chags med*, 1613–1678). V tradici bönu jsou obřady spojeny především s tradicí magických rituálů *to*, které náleží do kategorie systému Čtyř bran (*go ži / sgo bzhi*) zvané „Černé vody“ (*čhabnag / chab nag*).⁵³

Tyto texty jsou také zachovány v rodinných sbírkách, které nejsou veřejnosti přístupné. Jedním z takových textů je právě *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země*.⁵⁴ V následující části, která se zabývá samotným rituálem, proto vycházíme z opravy *samga* a *namga*, popisů uvedených v dílech Karma Čhagmeho a Laurence Waddella a z manuskriptu *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země*.

Obřad uzavření bran je v textech rozdělen do tří fází – přípravné, hlavní a závěrečné. V přípravné fázi jsou shromážděny různé druhy obilnin a luštěnin, které budou použity k obětování, symbolickému očištění a posvěcení předmětů.⁵⁵ Zrna jsou vložena do misek a umístěna na oltář jako obětiny pro přizvané živlové bytosti, duchy míst a demony. Jiná zrna budou použita k očištění rituálních předmětů, obětních darů a posvěcení vyrobeného *samga* a *namga*. Rituální očista a posvěcení jsou provedeny vhozením zrn na jednotlivé předměty za současného pronášení magických formulí, tzn. *manter*. K očištění, obětování a posvěcení jsou také použita rostlinná vykuřovadla, jako např. jalovcové větve, která jsou pálena v otevřeném ohni, kadidelnicích, nebo cihlových kamnech. Jako další obětiny jsou připraveny alkohol, jogurt, mléko a těstové homole v tibetštině nazývané *torma (gtor ma)*. Ty jsou v různých velikostech, tvarech a barvách dle jejich určení. Vladařům jsou přinášeny červené

Typický pohled na vesnický domek Dolního Mustangu. Pod stříškou nade dveřmi visí starší *namgo* a čeká na opravu. Lubra, 2016. (Foto YCT)



obětní homole (*bultor /'bul gtor*), démonům jsou obětovány černé s nahoru zahnutými okraji, a pánům země a planetárním duchům bílé s oblými okraji.⁵⁶ Další obětinou je figurka v podobě člověka vyrobená ze směsi pšeničné mouky a másla, do které je přimícháno malé množství krve, moči nebo vlasů. Figurka slouží jako návnada k chytání démonů, kteří na ni mají zaútočit namísto členů rodiny v domněnání, že se jedná o skutečnou osobu. Podobnou funkci plní magické sítě, které jsou připraveny pro sestavení *samga* a *namga*. Dále se připravují předměty jako magická větve, šípky a zvířecí lebky.

V hlavní fázi obřadu jsou vzýváni vládci země a nebes. Rituální texty se nejprve věnují popisu a vzývání vládkyně země, kterou je pramatka Khönma.⁵⁷ Bývá popsána jako vrásčitá žena jedoucí na beranu či kozlu. Oděna je do žlutého hávu, v ruce drží motyku nebo zlatý chomout.⁵⁸ Podle lidových představ vládne skupině přírodních duchů, kteří žijí uvnitř země, stromů, skal a vod. V textech se zejména hovoří o bytostech, které jsou původními vlastníky půdy, pramenů, lesů či pastvin. Mezi nimi jsou např. duchové půdy *cang cang* (*rtsang rtsang*), bytosti pramenů a vod zvané *lu* (*klu*) nebo démoni *cän* (*btsan*), kteří žijí v korunách stromů. Khönma také ovládá zvláštní třídu duchů podléhajících astrologickým vlivům magických čtverců a trigramů země. Dále jsou zmíněna pozemní vojska, upíři nebo smečky vlků.⁵⁹ Jim všem jsou obětovány dary ve formě obilnin a luštěnin, mléčných výrobků a bílých rituálních homolí. Vládkyni jsou naopak přineseny červené obětní homole, homole plnicí přání (*kangtor / bskang gtor*) a alkoholický nápoj podobný pivu.⁶⁰ Hlavním obětním darem je lebka berana nebo kozla, přičemž tito jsou považováni za posvátná zvířata vládkyně země.⁶¹

Texty následně popisují přípravu zvířecí lebky a dalších předmětů potřebných pro sestavení ochranného předmětu země (t.j. *samgo*). Lebka je vyplněna vzácnými kameny, obilninami, rýží a nakonec zabalena do látky.⁶² Na čelo je namalována okrovou barvou pečeť země v podobě trigramu *khön* (☱). Na pravou lícní kost je nakresleno slunce a na levou měsíc. Lebka je umístěna doprostřed rámu a obložena dřevěnými tabulkami s vyobrazením muže, ženy, stromu, domu a magickými čtverci živlu země.⁶³ V dalších fázích jsou do rámu přidány dřevěné tabulky s vyobrazením pramatky, magické sítě, větve a šípky. Tabulky slouží k oklamání démonů, kteří na předměty zaútočí v domněnání, že

se jedná o členy rodiny, dům nebo úrodu. Magické čtverce, šípky a větve slouží k odstrašení démonů a magické sítě k jejich polapení.⁶⁴

V další části obřadu jsou předměty obětovány pramatce Khönmě. Je vzývána a žádána o uzavření bran země litaniami:

*Ó, ó, kje, kje, skrze devět zemských vrstev jsi známa jako pramatka Khönma, vládkyně pánů země. Jsi strážkyní zemských bran. Přinášíme ti obětiny, zejména lebku berana naplněnou vzácnými předměty. Nepochopíš zemské duchy a nedovol, aby ublížili naší rodině. Žádáme tě skrze tyto dary, abys uzavřela brány země! Ó, ó, kje, kje!*⁶⁵

Uzavřením bran je zamezeno nákaze a šíření pěti druhů nemocí: vodnatosti, lepry, nemoci krve, revmatismu a artritidy a smrtelných onemocnění jako např. rakoviny. Na závěr obřadu je devětkrát nebo třináctkrát odrecitována magická formule k posvěcení ochranného předmětu země, který je zavěšen na jihovýchodní stranu domu.⁶⁶

Další část obřadu je věnována uzavírání nebeských bran. Za vládce nebes je považován praotec Khenpa, který je popsán jako šedivý stařec jedoucí na nebeském psu. Je oblečený v bílém hedvábném rouchu a v ruce drží křišťálovou hůl s bílou mušlí.⁶⁷ Khenpa vládne duchům

⁵⁶ Kohl 2001, s. 131.

⁵⁷ Chags med 2010, s. 633; a Waddell 1894, s. 155. Nicméně *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země se o pramatce Khönmě* nezmiňuje. Text pouze odkazuje na mocné vládce země. Viz *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3036b fol. 10r.

⁵⁸ Chags med 2010, s. 634.

⁵⁹ *Ibid.*, s. 635.

⁶⁰ Kohl 2001, s. 131.

⁶¹ V tradici bönů se také používá lebka býka. Viz *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3036b fol. 10r.

⁶² *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3028a fol. 1v.

⁶³ Waddell 1894, s. 155.

⁶⁴ *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3035a fol. 8v.

⁶⁵ Waddell 1894, s. 155.

⁶⁶ *Ibid.* V textu *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země se ochranné předměty, resp. lebky ovce a býka, pokládají na severovýchodní a jihovýchodní stranu. Viz Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3036b fol. 10r.

⁶⁷ Chags med 2010, s. 634. Podle textu *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země se* Khenpa oděn do žlutého šatu, na hlavě má zlatou korunu a v pravé ruce třímá dřevěnou hůl a v levé drží symbol trigramu *khen*. Jeho doprovodem je družina starců. Viz *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3033a fol. 6v.



Relativně nové *namgo* nad vchodem do domu Meme tulkua, který spravuje nově opravenou Gönpu gönpu (rozuměj chrám či svatyni, nikoli však klášter) nad vesnicí. Lubra, 2016. (Foto YCT)



Relativně nové *samgo* visící na fasádě jednoho z domů na hlavní ulici. Za povšimnutí stojí i přidané visící astrologické vyobrazení želvy nesoucí na svém břiše čtvercové diagramy. Kágbení, 2016. (Foto YCT)

a démonům, kteří obývají třináct úrovní nebeské sféry. Každá úroveň je ovládána třemi třídami démonů. Za nejmocnější jsou považováni arrogantní vládcové *gjalpo* (*rgyal po*), zhoubní démoni *cän* a překážky kladoucí démoni *dü* (*bdud*). Bytostem těchto tříd jsou přičítány epidemie, pohlavní nemoci a psychická onemocnění. Jsou schopny ovládat povětrnostní jevy (např. blesky). Praotec je také charakterizován coby vládce ženských bésů oblohy zvaných *mamo* (*ma mo*), planetárních démonů *rähulü* nebo lidožravých duchů *rákšasü*. Všem těmto jsou obětovány dary ve formě malých máslových homolí (*martor / mar gtor*), úlitby „zlatého nápoje“ (*serkjem / gser skyems*) nebo figurek představujících člověka. Obětiny mají demony usmířit, oklamat nebo vykoupit členy rodiny z jejich nevole. Praotci bývají obětováni tormy pro ochránce a homole plnící přání, pět druhů zrn a barevné rituální šály (*khatag / kha btags*). Významným darem je lebka psa, která je hlavní součástí ochranného předmětu nebes.

Podle pokynů je psí lebka vyplněna vzácnými předměty, obrázky, magickými mastmi nebo obilninami. Je uzavřena a omotána bílou látkou. Na čelo lebky je namalována modrá pečeť oblohy ve formě trigramu *khen* (☵). Levá lící kost je označena symbolem měsíce a pravá symbolem slunce.⁶⁸ Lebka je umístěna doprostřed

připraveného rámu a obložena magickými předměty jako v případě *samgo*. Pro ochranu před demony, kteří se nespokojili s obětinami, slouží zmiňované dřevěné tabulky a magické sítě. Po dokončení výroby ochranného předmětu nebes (tj. *namgo*) je vzván praotec jako např. „Ó, ó, praotče tří světů, vladaři oblohy, starče Khenpo“ atd.⁶⁹ Je žádán o uzavření nebeských bran a kontrolu démonických bytostí. Po vzývání se opět devětkrát nebo třináctkrát recituje magická formule k posvěcení *namga*, které se zavěsí na severovýchodní stranu domu.⁷⁰

V úplném závěru obřadu se obětuje démonům figurka v podobě člověka. Použité figurky jsou na konci rituálu vynášeny z domu a zničeny – nejčastěji spáleny, vhozeny do řeky, nebo odneseny na křižovatky, aby démon nemohl najít cestu zpět. Na druhou stranu se obětiny darované pánům země neničí, ale odnášejí se na klidná místa do blízkosti potoků, stromů, polí, skal apod. Vytvořené ochranné předměty *samgo* a *namgo* zůstávají zavěšeny na stěnách domů do doby, než budou muset být znovu opraveny nebo vyměněny.

Oprava *samgo* a *namgo* ve vesnici Lubra
Při pobytu v Dolním Mustangu jsme měli příležitost zúčastnit se opravy *samga* a *namga* ve vesnici Lubra, kam jsme dorazili v neděli 11. září

⁶⁸ Waddell 1894, s. 155, ale také *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3008a fol. 1v.

⁶⁹ Waddell 1894, s. 155.

⁷⁰ Ibid. Podle textu *Rituál sítí pro uzavření bran nebes a země* by měla lebka psa směřovat na severozápad. Viz *Gnam sgo sa sgo bcad pa'i mdos*, 3028b fol. 2r.

2016 ve večerních hodinách. Oprava se odehrávala na střeše jednoho z domů uprostřed vesnice dne 12. září 2016. Zde uvádíme stručný popis založený na našich poznámkách:

„Když jsme se po žebříku vyšplhali na střechu domu, kde se sestavování *samga* a *namga* odehrávalo, příprava některých částí ochranného předmětu už byla v pokročilém stádiu. Na střeše seděli Palzang, přední lama ve vesnici, a jeho dva bratři Cchering a Taši, kteří jsou lamové-hospodáři stejně jako on. Dále tu byl náš učitel *geše*⁷¹ Ňima, jedna rodinná příslušnice a celý výzkumný tým čítající pět osob.

Někdo by si snad mohl říci, že sestavování významného rituálního předmětu bude probíhat na místě obdařeném jakýmsi „posvátnem“ a půjde o vážnou, nevšední událost nebo rituál. My jsme zde však seděli v kruhu, povídali si o všedních záležitostech a opodál byl připraven ták se smaženými sladkostmi (*khabzä / kha bzas* či *khazä / kha zas*). Starý lama spolu s Tašim, který se vrátil před dvěma lety z USA, sestavovali „magické sítě“ vyrobené z překřížených dřevěných tyček pečlivě omotaných barevnými nitěmi. K Palzangovi a Tašimu se posléze přidal i *geše* Ňima. Cchering mezitím zašival dvě zvířecí lebky do bílých kusů látky a přítomná dáma odběhla, aby připravila čaj. My jsme pozorovali, pořizovali fotografie, natáčeli videa, psali, malovali, hovořili o všem možném a užívali si chladem nasycený himálajský vzduch v přátelské atmosféře poklidného odpoledne v horském údolí.

Poté, co Cchering zašil lebky ovce a psa do nových látek, kdosi vznesl návrh, aby na ně Jana – autorka našich ilustrací – nakreslila „obličej“, tj. oči, nos, uši a v případě lebky psí tlamu s velkými tesáky. Jana se statečně chopila práce a černou fixou začala ochranný předmět dekorovat. Vzápětí po ní se zdobení lebek ujal *geše* Ňima a dokreslil symboly (slunce, měsíc, trojzubec). V úplném závěru se nakreslené obrysy vybarvily barvami zakoupenými v obchodě, tedy nikoli přírodními barvivy, jak by se člověk možná mohl domnívat.

Mezitím Palzang s Tašim dokončili magické sítě a přešlo se k přípravě dřevěných rituálních destiček, na něž se následně lepí na papír natisknuté postavy muže a ženy. Vybarvování potisknutých destiček se chopila přítomná dáma, která už byla zpět i s chutným tibetským čajem. I přes zjevnou úctu k *samga* a *namga* se může kvalita jednotlivých částí poněkud lišit, dle pečlivosti tvůrce. Nikdo se nepozastaví nad tím,

když se některý z papírků nalepí zrcadlově obráceně. Obdobně se člověk nesmí divit, pokud je jedna destička nabarvená pečlivě, zatímco druhá byla nabarvena jinou osobou poněkud ledabyle či roztřesenou rukou.

V další fázi procesu byly připraveny makety vřeten. Jedná se o krátké dřevěné tyčky o délce zhruba 20 cm, kterým se hrot nabarví barevnými pruhy v pořadí bílá, modrá, červená. Obdobně vypadají i miniatury šípů, avšak s rozdílným barevným provedením. Tím byly přípravy ukončeny a mohlo se přejít k sestavení celého předmětu.

Základem konstrukce je dřevěný rám obalený slámou tak, aby se do něj daly zastrčit připravené šípy, vřetená, magické sítě a dřevěné tabulky. Rám se zpravidla používá opakovaně. Jako první se k němu připevňuje lebka zvířete. Následně se do něj zapichují svisle dřevěné šípy s vřeteny a ihned po nich dřevěné tabulky s nalepenými obrázky ženy s vřetenem a muže se šípem, které představují jednotlivé členy rodiny a jsou tištěny na papír z dřevěných matic. Magické sítě se umísťují v samém závěru spolu s větší, bohatě zdobenou destičkou a s velkým šípem ozdobeným pentlemi (*dadar / mda' dar*) v pěti barvách symbolizujících pět živlů. Pořadí, v jakém se předmět skládá, není striktně dodržováno a zdá se, že postup vyplývá spíše z potřeby dané situace."

Závěrem

Jak je uvedeno výše, textová tradice a odborná literatura popisují představy a rituály spojené s výrobou *samga* a *namga*. Při pozorování opravy těchto předmětů jsme se však prakticky nesetkali s žádným rituálem. S předměty i jejich částmi bylo sice nakládáno s úctou a snahou zachovat maximum původní hmoty (např. tyčky z magických sítí či lebky a jejich náplň), jinak měla oprava spíše technický charakter a po ní byly předměty zavěšeny zpět na dům.⁷² Je otázkou, zda jsou předměty, které byly rituálně sestaveny, pokládány nadále za účinné a oprava neovlivňuje jejich funkci, nebo zda je textová tradice spíše složitým formalizováním praktických domácích rituálů. Faktem je, že tradice užívání *samga* a *namga* je v Mustangu dosud živá a *samgo* či *namgo* lze spatřit na mnoha domech. Že byly užívány i v jiných regionech, můžeme usoudit z Waddellových zpráv o Sikkimu a také z faktu, že jeden z výše zmiňovaných textů je z mongolského prostředí. Je pravděpodobné, že v jiných částech etnografického

⁷¹ *Geše* (*dge bshes*) je nejvyšší vzdělanecský titul udělovaný v tibetských kláštřech. Bývá srovnáván s našim doktorátem z teologie. Podrobnosti viz Ramble 2013, s. 207–209.

⁷² V dané rodině paralelně probíhaly i některé další rituály pro odvrácení neštěstí (*lü / glud*) a pro přivolání prosperity (*janggug / g.yang'gugs*). Informátoři však popírali, že by tyto rituály jakkoli souvisely se *samga* a *namgo*.



(fota)



(video)

Tibetu se i dnes v obdobné míře vyskytují ochranné předměty zmíněné v úvodu. Jejich systematický popis není dosud v odborné literatuře k dispozici, což poskytuje námět na další bádání. Také by bylo zajímavé zjistit, nakolik se z popisované ochranné magie tváří v tvář modernitě stává pouhý zvyk.

Použitá literatura

Bod rgya tshigs mdzod chen mo. Peking, Mi rigs dpe skrun khang, 1984.

Gna' bo'i zhang bod tshigs mdzod. 2010.

Gnam sgo sa sgo bcad pa. In: *Snga 'gyur g.yag ze dgon gyi 'don cha*, 2013, s. 169–174.

Gnam sgo dang sa sgo'i mdos chog. Manuskript, 3027ab fol. 1r – 3041a fol. 14v.

Beer, Robert: *The Encyclopedia of Tibetan Symbols and Motifs*. Boston, Shambala, 1999.

Berounský, Daniel: Opice a démon theurang: tibetské mýty a ochranné obrázky z Amda. In: Olivová, Lucie (ed.): *Zvířecí mýty a mytická zvířata*. Praha, Academia, 2010, s. 29–47.

Brashier, K. E.: Longevity like Metal and Stone. The Role of the Mirror in Han Burials. *T'oung Pao* 81/4–5 (1995), s. 201–229.

Das, Sarat Chandra: *Tibetan-English Dictionary*. Kalkata, Bengal Secretariat Book Depot, 1902.

Diemberger, Hildegard: *When a Woman Becomes a Religious Dynasty. The Samding Dorje Phagmo of Tibet*. New York, Columbia University Press, 2007.

Duncan, Marion H.: *Customs and Superstitions of Tibetans*. Delhi, Book Faith India, 1998.

Ettlinger, Ellen: Documents of British Superstition in Oxford. *Folklore* 54/1 (1943), s. 227–249.

Frolec, Václav – Vařeka, Josef: *Lidová architektura*. Praha, Argo, 2007.

Goodrum, Matthew R.: The meaning of ceraunia. Archaeology, natural history and the interpretation of prehistoric stone artefacts in the eighteenth century. *The British Journal for the History of Science* 35/3 (2002), s. 255–269. —: Questioning Thunderstones and Arrowheads. The Problem of Recognizing and Interpreting Stone Artifacts in the Seventeenth Century. *Early Science and Medicine* 13/5 (2008), s. 482–508.

G.yu 'brug – Stuart, Charles Kevin: Rgyal rong Tibetan Life, Language and Folklore in Rgyas bzang Village. *Asian Highlands Perspectives* 15 (2012), s. 1–241.

Chags med, Kar ma: Gnam sgo dang sa gcod thabs. In: *Gsum 'bum*. Nang chen rdzong, Gnas mdo gsang sngags chos 'phel gling gi dpe nying nyams sgo khang, 2010, s. 633–636.

Chos kyi blo gros: Dkon mchog bstan 'dzin. Gnam sgo sa sgo gcod thabs lag len dang bcas pa bzhugs pa'i dbu. In: *Gsung 'bum*. Zi ling, Lho Tenzin Nyima, 2005, s. 793–803.

Chhoki, Sonam: Religion in Bhutan I. The Sacred and the Obscene. In: Aris, Michael – Hutt, Michael (eds.): *Bhutan. Aspect of Culture and Development*. Gartmore, Paul Strachen – Kiscadale, 1994, s. 107–122.

Jäschke, Heinrich August: *A Tibetan-English Dictionary*. Londýn, 1881.

Kapstein, Matthew T.: *The Tibetans*. Oxford, Blackwell Publishing, 2006.

Karmay, Samten, G.: *The Arrow and the Spindle*. *Studies*

in History, Myths, Rituals and Beliefs in Tibet. Kathmandu, Mandala Book Point, 1998.

Kohl, Richard: *Lord of the Dance. The Mani Rimdu Festival in Tibet and Nepal*. Albany, State University of New York Press, 2001.

Kolmaš, Josef: *Dějiny Tibetu*. Praha, NLN, 2008.

—: *Malá encyklopedie tibetského náboženství a mytologie*. Praha, Libri, 2009.

—: *Slovník tibetské literatury*. Praha, Libri, 2010.

Lévy Zumwalt, Rosemary: The 1996 Archer Taylor Memorial Lecture. "Let It Go to the Garlic!" Evil Eye and the Fertility of Women among the Sephardim. *Western Folklore* 55/4 (1996), s. 261–280.

Lin, Shen-yu: The Tibetan Image of Confucius. *Revue d'Etudes Tibétaines* 12/3 (2007), s. 105–128.

Malina, Jaroslav a kol.: *Antropologický slovník*. Brno, Masarykova univerzita, 2009. Dostupné na <https://is.muni.cz/do/1431/UAntrBio/el/antropos/slovník.html> [navštíveno 18. 7. 2017].

Mendoza, Liwayway: Lenten Rites and Practices [The Philippines]. *The Drama Review* 21/3 (1977), s. 21–32.

Merrifield, Ralph: Witch Bottles and Magical Jugs. *Folklore* 66/1 (1955), s. 195–207.

Norbu, Namkhai: *Drung, Deu and Bön*. Dharamsala, LTWA, 1995.

Nuska, Petr: *Amulety a talismany v transkulturní perspektivě*. Praha, bakalářská práce, FF UK, 2012.

Peissel, Michel: *Tajemný Mustang. Putování neznámou zemí v Himálaji*. Praha, Olympia, 1976.

Pertold, Otakar: *Pověra a pověřivost*. Praha, Nakladatelství ČSAV, 1956.

Peterson-Bidoshi, Kristin: The "Dordolec". Albanian House Dolls and the Evil Eye. *The Journal of American Folklore* 119/473 (2006), s. 337–355.

Ramble, Charles: *The Navel of the Demoness*. Oxford, Oxford University Press, 2008.

—: Playing Dice with the Devil. Two Bonpo Soul Retriever Texts and Their Interpretation in Mustang, Nepal. *East and West* 59/1–4 (2009), s. 205–232.

—: The Assimilation of Astrology in the Tibetan Bon Religion. *Extrême-Orient Extrême-Occident* 35 (2013), s. 199–232.

Reiner, Erica: Plague Amulets and House Blessings. *Journal of Near Eastern Studies* 19/2 (1960), s. 148–155.

Rka phug rdo rje don grub – Stuart, Charles Kevin: Farmers, Fugitive, Ghosts & Exploding Grasshoppers. Everyday Life in Horse Race Village, A Tibetan Community on the Yellow River. *Asian Highlands Perspectives* 33 (2014), s. 1–270.

Schuh, Dieter: *Contributions to the History of Tibetan Mathematics, Tibetan Astronomy, Tibetan Time Calculation (Calendar) and Sino-Tibetan Divination*. Vol. IV, *Kleine Enzyklopädie zur Tibetischen Mathematik, Kalenderrechnung und Astronomie (skar-rtsis) sowie zu den Sinotibetischen Divinationskalkulationen (nag-rtsis)*. Andiast, International Institute of Tibetan and Buddhist Studies, 2012.

—: Zwischen Grossreich und phyi-dar. In: Cüppers, Christoph – Mayer, Robert – Walter, Michael (eds.): *Tibet After Empire. Culture, Society and Religion between 850–1000*. Lumbini, Lumbini International Research Institute, 2013, s. 313–342.

Snellgrove, David L.: *The Nine Ways of Bon. Excerpts from gZi-brjid*. Boulder, Prajñā Press, 1980.

Stein, Rolf: *Tibetan Civilization*. Stanford, Stanford University Press, 1972.

Trachtenberg, Joshua: The Folk Element in Judaism. *The Journal of Religion* 22/2 (1942), s. 173–186.

Tucci, Giuseppe: *The Religions of Tibet*. Berkeley – Los Angeles, University of California Press, 1980.

van der Kuip, Leonard: The Dalai Lamas and the Origin of Reincarnate. In: Tuttle, Gray – Schaeffer, Kurtis R. (eds.): *The Tibetan History Reader*. New York, Columbia University Press, 2013, s. 334–347.

van Schaik, Sam: *Tibet. A History*. New Haven, Yale University Press, 2011.

Vařeka, Pavel: Význam obřadů a zvyklostí spojených se stavbou vesnického domu pro poznání archaických představ o krajině. In: Beneš, Jaromír – Brůna, Vladimír (eds.): *Archeologie a krajinná ekologie*. Most, Nadace projekt Sever, 1994, s. 126–138.

Vukanović, P. T.: Witchcraft in the Central Balkans II. Protection against Witches. *Folklore* 100/2 (1889), s. 221–236.

Waddell, Laurence Austine: Lamaism in Sikkim. In: Risley, H. H. (ed.): *The Gazetteer of Sikkim*. Calcutta, Bengal Secretariat Press, 1894, s. 241–391.

William, Eruwyn: The Protection of the House. Some Iconographic Evidence from Wales. *Folklore* 89/2 (1978), s. 148–153.

Wylie, Turrel: A Standard System of Tibetan Transcription. *Harvard Journal of Asiatic Studies* 22 (1959), s. 261–267.

Zammit-Maempel, G.: The Evil Eye and Protective Cattle Horns in Malta. *Folklore* 79/1 (1968), s. 1–16.

Internetové zdroje

eap.bl.uk

press.khm.at

www.tbrc.org

www.weltmuseumwien.at

Abstract

Protective Objects on Tibetan Houses

The article deals with the so called *samgo* and *namgo* (*sa sgo gnam sgo*), protective objects on Tibetan houses in Mustang. After a short introduction, the presentation of these objects in ritual texts is discussed. Later, the authors describe their own participation in repairing a *samgo* and *namgo*. The article is supplemented by photographs and a link to video footage.

Martin Hanker, toho času student druhého ročníku tibetanistiky na FF UK, nalézá zálibu v širokém spektru zájmů od gastronomie po hudební absurdity.

Petr Jandáček, absolvent tibetanistiky na FF UK.

Zbyněk Mucha, student indologie (se specializací na bengálštinu) a tibetanistiky na FF UK.

Aleš Rýznar je doktorand oboru Teorie a dějiny literatur zemí Asie a Afriky na FF UK. Při dlouholetém pobytu v zahraničí absolvoval Kathmandu University v Nepálu, obor Buddhistická studia a himálajské jazyky.

Mimořádné číslo časopisu Nový Orient – antologie překladů z japonské literatury dvacátého století

V dobré tradici časopisu Nový Orient, který před dvěma lety dovršil již sedmou dekádu své existence, jsme připravili mimořádně číslo věnované překladům z japonské povídkové tvorby. Mezi lety 1995–1997 vyšla díky podpoře organizace Kontinenty čtyři výjimečná čísla, skromné antologie s překlady z literatur jižní Asie, Indonésie, Číny a Afriky. Naše japonská antologie by na tuto tradici ráda navázala a přinesla čtenářům silný estetický prožitek z krásné literatury.

Obsahem speciálního literárního čísla jsou prózy, většinou povídky, napsané různými autory ve 20. století. Také překladatelky a překladatelé z japonštiny jsou různí, od studentů po naše přední japanoložky.

Nejvýraznějším autorem je bohatě zastoupený Šičiró Fukazawa v překladu japanoložky a překladatelky Vlasty Winkelhöferové. Překlady slavného básníka a spisovatele Kendžiho Mijazawy jsou dílem mladého japanologa a překladatele Petra Kabelky, jenž se podílí na vzniku knižní antologie *Noc na galaktické železnici*, již chystá nakladatelství Argo. Japanoložka a vysokoškolská pedagožka Miriam Jelínková, žijící ve Velké Británii, věnovala svou překladatelskou pozornost třem autorům: Šin'iči Hošimu, Morio Kitovi a Džunzō Šónovi. Naši antologii uzavírá otevřený příběh – první kapitola satirického románu *Jsem kocour* Soseki Nacumeho. Světlo světa spatřila jako součást diplomové práce Sabiny Zukalové.

ŠIČIRÓ FUKAZAWA

Písně o Narajamě

Úsměšek

Rozhoupaný domov

Loutky z Mičínoku

Polky

KENDŽI MIJAZAWA

Havranům zaslíbená Medvědice

Violoncellista Gauche

Jinanová dívka

ŠIN'IČI HOŠI

Luxusní trezor

MORIO KITA

Nemravnost

DŽUNZÓ ŠÓNO

Dvě črty ze série Pět mužů

SÓSEKI NACUME

Jsem kocour

Číslo je možné zakoupit v internetovém obchodě Orientálního ústavu na <http://shop.orient.cas.cz/index.php>